

SPOLOK
PRIATEĽOV
TURZOVKY

ROČNÍK II.

SPOLKOVÝ HLÁSNIK

č.10 (247)

Pripravil: DRAHOMÍR VELIČKA

POMOC PRIŠLA Z BRITSKÝCH OSTROVOV (od príchodu britských zdravotníkov do Turzovky uplynulo sto rokov)

Posledný septembrový deň uplynulo presne 100 rokov od doby, keď v Turzovke podľahla nákazlivej chorobe jedna z obetavých sestier britskej misie Lady Muriel Paget. O tejto téme sa už písalo viackrát na rôznych fórach, pátranie po nových informáciách priviedlo Spolok až ku kontaktu a komunikácii s pravnučkou Lady Muriel Paget p. Hatty Free, ktorá aktuálne pracuje na publikácii o svojej slávnej prastarej mame. Spolok jej iniciatívne ponúkol kooperáciu v rámci jej úsilia na Slovensku. Pevne dúfame, že sa budeme aj prostredníctvom vznikajúceho diela dozvedieť viac podrobností o ľuďoch, ktorí veľmi obetavo pomáhali našim predkom v ťažkých povojnových podmienkach pri záchrane holého života.

Na úvod si stručne zopakujeme známe fakty. Po ukončení prvej svetovej vojny bola situácia na Slovensku veľmi zložitá. Nielen z hľadiska politického, keď sa orgány novovzniknutého štátu s veľkými prekážkami len postupne ujímali politickej moci na území Slovenska. Vládnuce pomery sťažovali nepokoje obyvateľstva, mimoriadne zložitá bol sociálna i zdravotná situácia. Podvýživou trpiace oslabené obyvateľstvo nebolo schopné odolávať šíriacim sa chorobám, ako boli španielska chrípka, týfus, dyzentéria a pod. Turzovský notár Ludovít Janota žiadal o pomoc priamo Ministerstvo s plnou mocou pre správu Slovenska. Na príhovor predsedu Červeného kríža (ČK) na Slovensku MUDr. Ivana Háľka, ČsČK zameral svoju pozornosť na Kysuce. V júli 1919 prišla do Turzovky misia britského ČK pod vedením Lady Muriel Paget. Misia sa postupne rozrástla na 40 členov a v štátnej škole za kostolom zriadila epidemickú nemocnicu. Misia veľmi úzko spolupracovala s ČsČK a starala sa aj o vyhladované deti a ich matky, boli zriadené stanice sociálnozdravotnej starostlivosti či vývarovne pre podvýživované deti. Koncom roka 1919 prevzal nemocnicu do svojej správy ČsČK a po likvidácii epidémie bola napokon nemocnica v roku 1920 zrušená.

Skúsme sa ale podrobnejšie pozrieť

na niektoré aspekty tejto pomocnej misie. Predtým, než misia prišla na Kysuce, pôsobila v rokoch 1915 – 1917 v ruskom Petrohrade, kde taktiež zriadila nemocnicu. Činnosť ukončila v dôsledku bolševickej revolúcie. Situácia v Turzovke bola v tej dobe naozaj vážna. Zvýšená úmrtnosť bola badateľná už v roku 1917 (223 mŕtvych za celú farnosť), v nasledujúcom roku to bolo viac ako dvojnásobok (540), v roku 1919 síce mierne klesla, ale držala sa vysoko nad priemerom (472). Za uvedené roky len v samotnej Turzovke zomrelo celkovo 799 ľudí. V roku 1917 bolo veľké sucho, v januári 1920 riešila obec škody po povodni. Kronika uvádza, že farár Diera v roku 1917 objednal 30 vagónov kukurice, ale živnosť prichádzala neskoro, čo budilo pohoršenie, šíril sa hlad a zúfalstvo. Miestni činitelia – notári Rudolf Mičura, Jozef Brix a kňazi Karol Točík, Štefan Fundárek i starosta František Michalisko a ďalší mali plné ruky práce so záchranou ľudských životov zaobstarávaním potravín či odevov. Veľkou oporou im boli slovenskí učitelia pôsobiaci v Turzovke i na kopaničiach. V septembri 1918 vypukla v obci tzv. španielska chrípka. Priamo v Turzovke malo 133 ľudí uvedenú ako príčinu smrti *influenzia hispanica*, ďalších 51 zápal pľúc, ktorý mohol (ale nie vždy musel) súvisieť práve so španielskou chrípkou. Podobne, ak bolo pri zomrelosti uvedené, že skončil na slabosť (oslabenie), mohla byť príčinou práve zmienená chrípka. Presný počet obetí španielskej chrípky preto zrejme nezistíme. Ochorel aj farár K. Točík a štyri týždne sa liečil u J. Žiačika v Hlineňom. Po postupnom odznení chrípky sa rozšírili dyzentéria či týfus. Prvé úmrtie naň máme v Turzovke zaznamenané v apríli 1919. Niekedy v júni 1919 bola v škole za kostolom britskou misiou za pomoci obce zriadená nemocnica pre chorých, inventár bol prevzatý z nefunkčného župného sanatória v Trenčianskych Tepliciach (40 železných postelí, 14 nočných stolíkov a pod.). Členovia britskej misie sa nastahovali do budovy starej lekárně (na dnešnej Nádražnej ulici). Pri organizačných prácach a ako tlmočnica pôsobila pri

misii Emília Dudáčková, bez nároku na odmenu chodili do nemocnice pomáhať aj ženy z obce. Misiu tvorili lekári MUDr. Harwey, MUDr. Harper, MUDr. Stewart, vrchná sestra Marston, päť zdravotných sestier (Brown, Burn, McCallum, Fergusson, Procter), kuchárka, poddôstojník zdravotnej služby čs. armády, osem vojakov – zdravotníkov, dvaja dezinfektori a dve slúžky. Zdravotné sestry okrem zdravotnej starostlivosti rozdávali šaty a potraviny po domoch v celej obci. Rozdeľovali aj dary zo zahraničia pridelené zo skladov ČsČK. Nemocnica mala kapacitu 30 lôžok a bola rozdelená na mužské a ženské oddelenie. Chorých privádzali špeciálnymi vlakmi alebo na kónských povozoch, ktoré boli ihneď po prevoze dezinfikované. Do konca roka 1919 bolo v nemocnici liečených 129 pacientov. Problémom bolo dodržiavanie hygienických zásad miestnym obyvateľstvom. Väčšina chorých nebola zvyknutá na kúpele, nechcela sa kúpať, dať strihať či holiť a zdravotníci s nimi museli doslova zápasiť. Britská misia vždy počítala s tým, že postupne poskytovanie pomoci prevezmú tunajší ľudia. Začiatkom septembra 1919 bol ňou vytvorený turzovský Dobročinný komitét, ktorého predsedom sa stal Dr. Hranec. Ten informoval vládneho poradcu pre zdravotníctvo MUDr. Háľka o tom, že koncom septembra misia musí uvoľniť priestory v turzovskej škole na výučbu, ale potreba zdravotníckej a sociálnej pomoci naďalej pretrváva. Preto navrhol, aby bol zrekvírovaný majer grófa Ballestréna v Čadci, kde by mohla byť zriadená nemocnica pre celý región. Hálek však túto možnosť zamietol s tým, že nemocnica ostane v Turzovke a jej správa bude prevzatá tunajšou divíziou ČK, čo sa napokon i stalo. Keď nemocnica prechádzala do správy ČsČK 15. 11. 1919, v Turzovke bola osobne prítomná aj jeho predsedníčka Dr. Alice Masaryková (dcéra prezidenta T. G. Masaryka). Riaditeľom nemocnice sa stal MUDr. Adolf Staneček. K definitívnemu ukončeniu činnosti nemocnice došlo v júli 1920, z augusta je zachovaná správa o uvoľnení školských priestorov od nemocnice.

Detská stanica ČsČK v Turzovke.

Pri opise udalostí súvisiacich s činnosťou britskej misie nemožno opomenúť pôsobenie zdravotnej sestry Margaret McCallum. Napriek tomu, že sa o nej písalo ako o írkej sestere, v skutočnosti pochádzala zo Škótska z dediny Kennet, neďaleko mestečka Clackmannan v Clackmannanshire. Sama seba opisala ako „starú, tvrdú Škótku“, pretože nenosila, ako iné členky misie, vojenskú uniformu (ako určitú ochranu), pozostávajúcu z kabáta, nohavíc, čiapky a vysokých číziem. Iná sestra ju ale charakterizovala slovami, že hoci je vzrastom malá, bola ako stvorená pre túto prácu, ktorej bola najoddanejšou pracovníčkou. Pri pomoci chorým sa ale nakazila a 30. septembra 1919 v Turzovke zomrela na týfus. Pochovaná je za farským kostolom. Okrem škótskej sestry chorobe podľahli tlmočnica a sociálna pracovníčka Emília Dudáčková i riaditeľ školy Ignác Ország. Od smutných povojnových udalostí, ktoré zasiahli Turzovku, Kysuce i ďalšie oblasti, uplynulo už celé storočie. Nemali by sme ani v dnešnej dobe zabúdať a aspoň príležitostne si spomenúť na všetkých obetavých ľuďoch, ktorí neváhali položiť vlastné životy za záchranu iných.

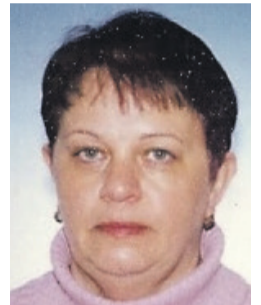
Hrob sestry Margaret McCallum.

DROBNIČKY

Dňa 1. 10. 2019 KaSS, Mestské múzeum K. Točíka v spolupráci s Kysuckým múzeom sprístupnili vo výstavných priestoroch mestského múzea pútavú výstavu hračiek „Keď sme boli deti.“ Výstava je verejnosti prístupná do 26. novembra 2019 v pracovných dňoch od 9.00 do 15.00 hod.

VÝROČIA ČLENOV

V mesiaci október oslávia životné jubileá a polookrúhle narodeniny členovia Spolku

Zuzana Bajcárová,
Turzovka

Ivan Gajdičiar, st.,
Turzovka,
čestný prezident
Spolku

Želáme im všetko najlepšie, pevné zdravie a v ďalších rokoch veľa síl, úspechov a rodinnej pohody.

Kronika

V utorok 1. októbra 2019 uplynulo 100 rokov od narodenia významného exilového spisovateľa, redaktora a rodáka z dnešného Klokočova Pavla Hrtúsa-Jurinu. Storočnicu narodenia v závere tohto roka doplní aj 25. výročie jeho úmrtia. Turzovka si obe jeho jubileá uctila sprístupnením výstavy „V najkrajšej domovine“ i programom Noci kostolov v máji tohto roka, venovanej okrem Jurinu aj Jánovi Harantovi. Zaujímavosťou si môžu výstavu pozrieť do 31. decembra 2019 v mestskom múzeu v Turzovke. V utorok 15. októbra 2019 uplynulo 50 rokov od času, kedy v Bratislave zomrel publicista, niekdajší turzovský notár Ludovít Cyril Janota. Narodil sa v Čadci 12. 10. 1888. Stredoškolské štúdiá absolvoval v Trenčíne a Spišskej Novej Vsi. Potom začal študovať v Pešti, odkiaľ bol pre panslavizmus vylúčený. Pravidelne prispieval do novín. V rokoch 1919–1923 pôsobil ako notár v Turzovke, kde sa zaslúžil o zriadenie epidemickej nemocnice. Neskôr pôsobil v Bernolákove a v Bratislave. Okrem iného vydal trojväzbové dielo Slovenské hrady.